

Του Θανάση Αραμπατζή

Η γραμματική της... λαρισαϊκής γλώσσας

▶ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΛΑΡΙΣΑΙΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΜΠΕΗΣ «ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ» ▶ «Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ» ΛΕΕΙ ΣΤΗΝ «Ε» Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

*Μ' όρ' σι η μπάμπου να ξαρίσου τ' αχούρ'. Είχι τόσο μανικι που μπαϊλιντ'σα. Όταν έσουσα κι έβαζα τ'ς λισές, αστόπσα ντ' πουρεά φιρί. Μι σκαρνάει του μνούχ απού μέσα κι πααίνει στου γκέικου μαχαλά. **

Λίγοι Λαρισαίοι, και ελάχιστα από τις νεότερες γενιές, μπορούν να καταλάβουν τι διάβασαν στην παραπάνω πρόταση. Λέξεις που αν και είναι γραμμένες με ελληνικούς χαρακτήρες είναι ακατανόητες. Κι όμως τις λέξεις αυτές ενταγμένες σε ένα γραμματικό και συντακτικό πλαίσιο τις χρησιμοποιούσαν οι Λαρισαίοι των αμέσως προηγούμενων γενιών, και γιατί όχι, ίσως άνθρωποι μιλάνε ακόμη έτσι. Αυτή τη «γλώσσα» και τους κανόνες της προσπαθεί να περιγράψει ο Λαρισαίος διευθυντής Ερευνών στο Κέντρον Ερευνών Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών Σταμάτης Μπέης με το βιβλίο του «Το γλωσσικό ιδίωμα της Λάρισας» (εκδόσεις «Πατάκη»).

Το βιβλίο αποτελεί τη μοναδική σύγχρονη περιγραφή του ιδιώματος της περιοχής της πόλης της Λάρισας και των χωριών της άμεσης περιφέρειάς της, περιοχή για την οποία υπάρχει πρωτοφανής έλλειψη γλωσσικών δεδομένων. Πρόκειται για μία από τις ελάχιστες περιγραφές ελληνικού ιδιώματος στην οποία καταγράφονται με βάση τις αρχές της σύγχρονης επιστημονικής περιγραφής τα σημαντικότερα φωνητικά, φωνολογικά, μορφολογικά

και συντακτικά φαινόμενα και η μοναδική που αφορά θεσσαλικό ιδίωμα.

Τι είναι λαρισαϊκή «γλώσσα», διάλεκτος, ιδίωμα, ιδιωματοσύμιο θα ρωτήσουμε τον κ. Μπέη, για να μας πει πως «είναι ιδίωμα γιατί είναι πολύ κοντά στην επίσημη γλώσσα, και ανήκει στη μεγάλη κατηγορία των βόρειων ελληνικών ιδιωμάτων που είναι αυτά που έχουν τον χαρακτηριστικό φωνεντισμό».

Ποιο ήταν το κίνητρό σας, τι ήταν αυτό που σας παρακίνησε να ασχοληθείτε με το λαρισαϊκό ιδίωμα, η λαρισαϊκή σας καταγωγή; Θα ρωτήσουμε, για να τονίσει απαντώντας ότι «Το πιο σημαντικό κίνητρο για τη συγγραφή του βιβλίου αυτού είναι η διατήρηση της μνήμης, η ανάγκη διάσωσης ενός κόσμου που χάνεται, με την καταγραφή της γλώσσας του τόπου καταγωγής μου. Ένα ακόμη κίνητρο είναι η προσφορά στην επιστήμη και, πιο συγκεκριμένα, στον κλάδο της διαλεκτολογίας, η περιγραφή ενός ιδιώματος για το οποίο υπάρχει κενό γνώσης. Δουλεύω, άλλωστε, στο μοναδικό ερευνητικό κέντρο της Ελλάδος που ασχολείται με τις ντοπιολιθιές, το Κέντρο Ερευνών και Νεοελληνικών και Ιδιωμάτων, μελετάμε με επιτόπιες έρευνες όλες τις διαλέκτους και τα ιδιώματα της Ελλάδας. Κι αφού μελέτησα διαφορετικά πράγματα, θεώρησα καλό το βιβλίο μου, η μονογραφία μου, να αφορά τη γλώσσα της πατρίδας μου που είναι πολύ λιγότερο μελετημένη από τις περισσότερες περιοχές».

Υπάρχει κάτι ανάλογο για την περιοχή; η ερώτηση της «Ε» η περιοχή των πεδινών χωριών

γύρω από τη Λάρισα χαρακτηρίζεται από ένα σχεδόν απόλυτο κενό γνώσης όσον αφορά τα γλωσσικά δεδομένα. Μοναδικό σημείο αναφοράς θα μπορούσε να αποτελέσει το εξαιρετικό βιβλίο Περί της συγχρόνου θεσσαλικής διαλέκτου του Αχ. Τζαρτζάνου, που εκδόθηκε το μακρινό 1909 και καλύπτει ακριβώς το ίδιο γεωγραφικό πεδίο, που ταυτίζεται με τις επαρχίες Λάρισας και Τυρνάβου του νομού Λάρισας. Το πολύτιμο αυτό βιβλίο αφορά αποκλειστικά το επίπεδο της φωνητικής-φωολογίας και δεν ασχολείται με τη γραμματική, τη μορφολογική ανάλυση του ιδιώματος» θα πει ο Σταμάτης Μπέης.

Μελετώντας για να συγγράψετε το βιβλίο σας τι ήταν αυτό που σας έκανε περισσότερο εντύπωση; Θα ρωτήσουμε τον κ. Μπέη, ο οποίος θα μας πει ότι «Το συγκεκριμένο ιδίωμα είναι σε επίπεδο γραμματικής μορφολογίας πολύ περισσότερο κοντά απ' ό,τι μας αφήνει να καταλάβουμε η διαφορετική προφορά στην κοινή ελληνική. Σίγουρα υπήρχε ένα λεξιλόγιο αγροτικό πολύ πλούσιο, που δεν ήταν το δικό μου αντικείμενο μελέτης, αλλά στα κείμενα που συνέλεξα το είδα, που θα έκανε κάποιον που μιλάει τα σημερινά ελληνικά να μην καταλαβαίνει και να θέλει υποτίτλους. Βέβαια αυτό θα ήταν θέμα όχι της ίδιας της δομής της γλώσσας, αλλά του ειδικού αγροτικού λεξιλογίου που εξαφανίστηκε πάραυτα και ίσως είναι ανάγκη κάποιος άλλος να το μελετήσει αυτό γιατί η περιοχή μας μπορεί να είναι και η λιγότερο μελετημένη στην Ελλάδα και όχι μόνο γλωσσικά. Είναι μια περιοχή που δεν

προβάλλεται πολύ, οι υπόλοιποι Έλληνες ξέρουν ελάχιστα για τη Λάρισα, παρά τη σημασία της. Ελπίζω ότι το βιβλίο αυτό θα συμβάλει στη θετική εικόνα και αποδοχή του Λάρισας και των Θεσσαλικών ιδιωμάτων, που παρουσιάζονται συχνά στο νεοελληνικό κοινό με τρόπο υποσημιατικό και αναπιστημονικό από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας» θα αναφέρει καταληκτικά ο κ. Μπέης

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ

Ο Σταμάτης Μπέης είναι διευθυντής ερευνών (ερευνητής Α') στο Κέντρον Ερευνών Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών.

Είναι γλωσσολόγος, διδάκτορας Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Paris-V-Σορβόννη (2000), ειδικευμένος στη φωνολογική και μορφολογική ανάλυση ιδιωμάτων, στη νεοελληνική διαλεκτολογία και ιδιαίτερα στη μελέτη των βόρειων ελληνικών ιδιωμάτων. Θέματα νεοελληνικής διαλεκτολογίας, φωνολογίας, μορφολογίας, κοινωνιογλωσσολογίας και βαλκανικής γλωσσολογίας αποτελούν το αντικείμενο των πολυάριθμων δημοσιεύσεών του. Δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (2000-2003) και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (2003-2013), ενώ υπήρξε επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Paris-VII (2012).

Από το 2007 συμμετέχει στη συντακτική ομάδα του Ιστορικού Λεξικού της Νέας Ελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών.

* Απόδοση στην Κοινή Νέα Ελληνική: Μ' όρισε η γιαγιά να καθαρίσω το αχούρι. Ήταν τόσο μανικι (δύσκολο) που εξουθενώθηκα από την κούραση. Όταν τέλειωσα και έβαλα στη θέση του τον φράχτη του μαντριού, ξεχάστηκα και άφησα την πόρτα μισάνοικτη. Ξέφυγε το μουνούχι (ευνουχισμένο κριάρι) και πήγε στον γκέικου μαχαλά.

Από το βιβλίο «Μασάτια του χωριού» του Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου.